

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ГАЛИЦЬКИЙ КОЛЕДЖ ІМЕНІ В'ЯЧЕСЛАВА ЧОРНОВОЛА
ЮРИДИЧНЕ ВІДДІЛЕННЯ

Кафедра права

НАУКОВА РОБОТА

на тему:

**«ОКРЕМІ ПРИЙОМИ ЗАКОНОДАВЧОЇ ТЕХНІКИ У ЦИВІЛЬНОМУ
ПРАВІ УКРАЇНИ: ПРЕЗУМПЦІЇ, ФІКЦІЇ, ОЦІНОЧНІ ПОНЯТТЯ»**

Виконала:

Савощак Ірина Миколаївна
студентка групи Пб-11

Науковий керівник:

Гелецька Ірина Олександрівна,
заступник директора з навчальної,
наукової роботи та м/н співробітництва,
канд. юрид. наук

Тернопіль, 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ПОНЯТТЯ ЗАСОБІВ ЗАКОНОДАВЧОЇ ТЕХНІКИ З ПОЗИЦІЇ ЗАГАЛЬНОЇ ТЕОРІЇ ПРАВА: ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ЗАСАДИ ЗАСТОСУВАННЯ.....	5
РОЗДІЛ 2. ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ОКРЕМИХ ЮРИДИЧНИХ ПРИЙОМІВ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ.....	12
2.1 Правова презумпція – запорука стабільності цивільних правовідносин.....	12
2.2 Юридична фікція як специфічний метод абстрактного характеру.....	17
2.3 Особливості застосування оціночних понять.....	19
РОЗДІЛ 3. ПРАВОВІ ФІКЦІЇ, ПРЕЗУМПЦІЇ ТА ОЦІНОЧНІ ПОНЯТТЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН.....	23
ВИСНОВКИ.....	27
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	30
ДОДАТКИ.....	33

ВСТУП

Актуальність теми. Протягом останніх десятиліть у правовому суспільстві чітко виражається проблематика юридично-технічної досконалості нормативно-правових актів та можливості їх практичного застосування. З цієї проблеми і випливає значення законодавчої техніки.

Цивільно-правові норми насичені цілою низкою законодавчих прийомів, які потребують наукового дослідження для правильності їх застосування та розуміння. Зокрема, до них можна віднести презумпції, фікції та оцінювані поняття. Крім того, до цього переліку слід додати назву закону, його внутрішню структуру, назви статей, мову, використання бланкетних норм тощо.

Стан дослідження теми. У юридичній літературі тема законодавчої техніки у приватному праві, а конкретніше у цивільному праві України, досліджувалась рядом видатних вчених. Серед них фігурують такі імена: Щербина В. С., Лебеденко В. І., Павличенко О. В., Величко О. Г., Семчик О. О. та ряд інших. Незважаючи на багатоманітність матеріалу, існують питання, що потребують детальнішого вивчення. До них належать правильність розуміння оцінюваних понять, розмежування фікцій та презумпцій в цивільному праві України, встановлення чіткості критеріїв, за якими можна виділити окремі види юридичної техніки. Тому дослідження даної теми – цілком доцільне.

Метою даної роботи є глибоке вивчення не лише поняття засобів законодавчої техніки у Цивільному праві України, а й дослідження проблеми їх практичної реалізації.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають внаслідок застосування окремих цивільно-правових норм, які містять у собі елементи законодавчої техніки.

Предметом дослідження виступають норми Цивільного кодексу України, цивільного законодавства зарубіжних країн, а також положення інших нормативно-правових актів, що містять у своїй структурі цивільні презумпції, фікції та оціночні поняття.

Завданням даної роботи є:

- визначити поняття, ознаки та види законодавчих прийомів у системі цивільно-правових норм;
- здійснити правовий аналіз цивільної презумпції, фікції та оціночних понять;
- встановити особливості застосування окремих юридичних засобів у цивільному законодавстві зарубіжних країн.

Методами дослідження наукової роботи виступають наступні: описовий, порівняльний, аналізу та узагальнення.

Структура роботи складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1. ПОНЯТТЯ ЗАСОБІВ ЗАКОНОДАВЧОЇ ТЕХНІКИ З ПОЗИЦІЇ ЗАГАЛЬНОЇ ТЕОРІЇ ПРАВА: ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ЗАСАДИ ЗАСТОСУВАННЯ

Розвиток законодавства відповідно до міжнародних стандартів – запорука успішної розбудови правової держави. Тому головним завданням на цьому шляху є правильне застосування та використання законодавцем засобів законодавчої техніки.

На сьогодні поняття законодавчої техніки не має чітких меж. Як вітчизняні, так і зарубіжні автори по-різному визначають дане явище, нерідко називаючи однакові категорії різними термінами. Одні розглядають законодавчу техніку як складову юридичної техніки, інші, ведучи мову на дану тематику, використовують термін «юридична техніка» [1, с. 43]. Зокрема, А. Нашиц трактує законодавчу техніку у широкому та вузькому розумінні. На її думку, в широкому сенсі вона охоплює всю діяльність щодо розробки рішень, за допомогою яких готуються засоби, що необхідні для проведення в життя принципів та установок законодавчої політики, а у вузькому – це стадія власне технічної побудови норм з притаманними їй технічними засобами і прийомами [2, с. 139].

У науково-практичному посібнику «Законодавча техніка» дана категорія визначається як система правил та прийомів більш раціональної організації і логічного, послідовного формулювання законів, підзаконних актів у відповідності з їх сутністю та змістом [3, с. 41]

Відсутність у теорії права єдиного поняття законодавчої техніки свідчить лише про недостатність дослідження цього феномену, що зумовлює додаткові теоретичні пошуки. Проте, здійснивши аналіз наукових праць В. Риднюка, Н. Гунько, В. Щербини щодо даного питання, слід зазначити, що законодавча техніка – це спосіб формування правових норм, який характеризується впровадженням їх в систему законодавства та подальшим вдосконаленням.

Питання класифікації даного явища теж є спірним, оскільки існує безліч думок, заперечень та пояснень, які викладені в різних науковців. Так, В.

Риднюк поділяє законодавчу техніку на загальну та спеціальну і зазначає, що спеціальна законодавча техніка включає певні особливості вироблення того чи іншого виду законодавчого акту та конкретизує загальну [4, с. 47].

Крім того, В. Карташов зазначає, що за видами юридичної діяльності юридична техніка може бути правотворчою, правозастосовчою (правореалізаційною), інтерпретаційною, правосистемоутворюючою, судовою, слідчою, прокурорською тощо [5, с. 18].

Велику значимість відіграє класифікація даного поняття за складовими частинами законотворчості:

- техніка створення законодавства;
- опублікування;
- коригування.

До основних технік законотворчого процесу належать наступні:

- юридична класифікація;
- правова презумпція та фікція;
- юридична термінологія та конструкція;
- правові символи;
- оціночні поняття;
- застереження тощо.

Наведені засоби покликані на забезпечення чіткості норм права, для подальшого регулювання певного виду суспільних відносин, а також доступності законодавства.

Ключовим поштовхом до творення правових норм, а зокрема закону, є певна суспільна проблема, що має вирішальне значення для держави, людей та суспільства в цілому. Відповідно під час процесу творення норми застосовується система правил, яка покликана на вдосконалення законодавства. У цьому випадку техніку можна розглядати в суб'єктивному сенсі, як мистецтво оздоблення правового матеріалу, а в об'єктивному – механізм правотворчості. [6, с. 205].

За своєю природою законодавча техніка має дві форми закріплення:

- сукупність засобів і способів, що наділені технічним характером;
- система правил відповідно до яких вона використовується.

Засоби і прийоми є технічними, оскільки вони є, так би мовити, зовнішніми інструментами і способами організації правового матеріалу. Як і все технічне, засоби та прийоми законодавчої техніки з однаковим успіхом використовуються під час створення, оформлення й систематизації законів [7, с. 180].

Що стосується системи правил, то вони можуть бути закріплені в нормативних актах, інструкція тощо. У такому випадку вони виступають юридично-технічними нормами, які покладають на законодавця обов'язок дотримання вимог для забезпечення досконалості системи законодавства.

Серед ключових засобів юридичного закріплення волі законодавця провідну роль відіграють юридичні конструкції. Це – високий рівень техніко-юридичного вираження волі законодавця, що відбиває характер зв'язку між елементами і сторонами правових норм. Юридичні конструкції являють собою специфічну побудову нормативного матеріалу, що відповідає певному типу або виду юридичних фактів, правовідносин, які склалися, та їх зв'язку між собою. [7, с. 180]. З наукової точки зору під конструкцією розуміється певна будова, поєднання слів або ж взаємодія частин.

В. В. Чевичелов розглядає дану категорію через моделювання, визначення логічної побудови матеріалу нормативно-правової норми та тлумачення права. Крім того, він зазначає, що юридична конструкція може виражатись у широку і вузькому розумінні. Перше полягає у всіх правових явищах, які мають певну структуру, будову, наприклад, галузь права, інститут права, норми права. У вузькому сенсі юридична конструкція - це засіб правовстановлювальної техніки. Тобто це поняття одночасно виступає як технічний засіб, і як юридична модель, що складається з певних елементів, а також метод пізнання і тлумачення права [8, с. 56].

Слід зазначити, що юридичні конструкції створюються поступово, на певних етапах творення правових норм і мають важливе практичне значення.

Даний засіб законодавчої техніки покликаний на полегшення формулювання норм, надає їм певної чіткості, але найголовніше його значення – закріплення формальної визначеності права.

Аналізуючи вітчизняне законодавство яскраво виражаються наступні ключові риси юридичних конструкцій:

- кожному закріпленому праву відповідає певний обов’язок;
- матеріальні норми завжди закріплюються процесуальними;
- жодна стаття, пункт чи підпункт не суперечить один одному і послідовно викладенні у законодавчому акті.

Саме ці всі моменти і становлять собою юридичну конструкцію, яка відіграє значну роль у формуванні системи права в цілому.

Наступним елементом законодавчої техніки слід визначити правову фікцію. Зміна напрямів суспільного і державного розвитку диктує необхідність пошуку більш адекватних засобів регулювання та координації суспільних відносин, формування нового погляду на використовуваний у правовому житті інструментарій, який вже апробований практикою і може використовуватися для підвищення ефективності механізму дії права. До таких інструментів належить правова фікція, яка достатньо широко застосовується в матеріальних і процесуальних галузях українського права. Разом із тим, у наукових дослідженнях проблема фікцій аналізується фрагментарно і в загальній теорії права теорія фікцій до теперішнього часу не отримала самостійної конструктивної розробки, де розглядалися б загальнотеоретичне розуміння правових фікцій, їх класифікація, значення і роль як для механізму дії права, так і у функціонуванні правової системи України [9, с. 3].

Загалом під юридичною фікцією слід розуміти спосіб закріплення та визнання неіснуючих фактів існуючими та навпаки. Із даного поняття можна сформулювати перелік основних рис даної категорії:

- використовується у випадках невизначеності;
- можливість фікції породжувати одна одну;
- основна мета – заповнення певного відрізка правового поля;

— зовнішнє вираження — правова норма.

Крім того, дуже часто науковці застосовують поняття «фікція» в одному значенні із «презумпцією» та «припущенням».

Розмежування між презумпціями і фікціями супроводжувалося певними ускладненнями через наявність, у правовому полі, неспростовних презумпцій. Категоричність неспростовних презумпцій та їх непричетність до процесу доведення декілька зближує їх із фікціями, але це не є підставою для того, щоб вважати їх фікціями. Презумпції та правові фікції розрізняють за їхніми функціями, оскільки функція подолання невизначеності, яку виконують неспростовні презумпції, на відміну від фікцій, не є для них основною. Схожість цих понять полягає у тому, що вони виступають засобами процесуальної економії та спрощення нормативного матеріалу. Що стосується відношення презумпцій і фікцій до процесу доказу, то в цьому випадку їхні функції істотно розбігаються. Якщо презумування за своєю суттю є пізнавальним прийомом, то фікції до процесу пізнання не мають відношення. Фікція може використовуватися в процесі юридичної справи тільки як формальний доказ. Переважна більшість презумпцій концентруються в процесуальних галузях права, а фікції частіше містяться в матеріальному праві України [9, с. 12].

Що стосується «припущення» то ним являється певне передбачення про відсутність чи наявність конкретних юридичних фактів. Для реалізації правового припущення необхідне його неспростування. Суть фікції ж полягає у тому за конкретних обставин певним категоріям надається значення юридичних фактів.

Найважливішою передумовою виникнення та використання правових фікцій є необхідність регулювання відносин, що складаються в суспільстві, за допомогою умовно сформульованої дійсності. У різних правових системах фікція є ефективним інструментом ціннісно-нормативного регулювання суспільних відносин [7, с. 181].

Яскравим приклад фікції можна вважати положення ст. ст. 57, 68 Конституції України [10] про те, що всі акти законодавства мають бути доведені до відома населення і, якщо ця вимога виконана, то незнання закону не звільняє від відповідальності. Таким чином, правова фікція – один із найважливіших засобів законодавчої техніки, який формує правосвідомість громадян.

Окремої уваги заслуговує і юридична презумпція. Такий елемент законодавчої техніки зустрічається у цивільному, адміністративному, кримінальному, кримінально-процесуальному та цивільно-процесуальному праві, в інших сферах законодавства. Проте, у нормативно-правових актах України відсутня чітка позиція щодо визначеності даного поняття. За своєю правовою природою презумпція являється припущенням, яке вважається істинним доти, доки не буде спростовано. Відповідно до даного визначення Зеленко І. П. [11, с. 25] розглядає класифікацію цієї категорії на спростовані та неспростовані. Він зазначає, що спростовані презумпції можуть підтвердитись, а можуть і ні. Для прикладу, презумпція невинуватості, яка одночасно гарантує права та інтереси особи. У свою чергу неспростовані презумпції можна вважати своєрідним звичаєм. Так, до них належать невідповідальність осіб, що не досягли віку цивільно-правової [12], кримінальної [13] чи адміністративної відповідальності [14].

Необхідним є й зазначення ключових рис правових презумпцій:

- виступають формою вираження загальних принципів права;
- юридичний факт, що закріплюється в презумпції підлягає доказуванню;
- конкретний юридичний факт вважається встановленим на підстав певного правового вища.

Не менш поширеними є і такий засіб законодавчої техніки, як оціночне поняття. На сучасному етапі становлення правової системи України поступово зростає значення оціночних категорій у різних галузях законодавства. Дане поняття традиційно використовують як у цивільному та кримінальному праві

України, так і у фінансовій, адміністративній, господарській галузях вітчизняного законодавства. [15, с. 217]. Загалом, оціночні поняття визначаються положеннями, у яких закріплені загальні ознаки певних явищ, дій, процесів. Використовуючи дану категорію як спосіб законодавчої техніки, законодавець наділяє суб'єкта певною свободою, надаючи можливість тлумачити норми права в залежності від конкретних умов.

Аналізуючи норми законодавства, яскраво виражаються такі ознаки оціночних понять:

- зміст даної категорії не визначається у правових нормах;
- оціночні поняття узагальнюють ознаки певних явищ та предметів;
- зміст тлумачиться по-різному, в залежності від конкретної ситуації.

Прикладом оціночних понять виступають такі категорії: цінне майно, розумний строк, істотне значення, розумна плата тощо.

Важливе місце у системі засобів законодавчої техніки посідає юридична термінологія. М. В. Цвірлик, Л. В. Авраменко, О. В. Петришин під даною категорією розуміють слова і словосполучення, які точно визначають правові поняття [16, с. 103]. Дані автори зазначають про існування наступних видів термінів:

- загальновживані (слова без яких юридична наука існувати не може – особа, народження, дія тощо);
- спеціально-технічні (терміни, які належить до сфер інших наук – катіон, графік тощо) [16, с. 103].

Також, слід зазначити, що функціонування юридичної термінології в Україні свідчить про розвиток правової системи, її постійне вдосконалення та високий рівень.

Отже, існування засобів законодавчої техніки відіграє провідну роль при формуванні, функціонуванні та реалізації правових норм. Слід зазначити, що на законодавчому рівні дане поняття не визначено, а тому саме це є поштовхом до наукових досліджень даної теми.

РОЗДІЛ 2. ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ОКРЕМИХ ЮРИДИЧНИХ ПРИЙОМІВ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

2.1 Правова презумпція – запорука стабільності цивільних правовідносин

Презумпція за своїм правовим характером не є юридичним фактом, але може породжувати цивільні правовідносини. Даний інститут окрім цивільного законодавства ще зустрічається у адміністративному, кримінальному, податковому тощо.

Аналізуючи Цивільний кодекс України (далі– ЦК України) [12], виділяється ціла низка найрізноманітніших презумпцій. Зокрема, до них належить: презумпція здійснення цивільних прав (ч. 4 ст. 12 ЦК України), презумпція смерті фізичної особи (ч. 1, 2 ст. 46 ЦК України), презумпція правомірності правочину (ст. 204 ЦК України), презумпція правомірності набуття права власності (ст. 328 ЦК України), презумпція спільної власності (ч. 1 ст. 355 ЦК України), презумпція виконання зобов'язання (ст. 545 ЦК України), презумпція прийняття пропозиції (ч. 2 ст. 642 ЦК України), презумпція згоди на користування майном (ст. 764 ЦК України), презумпція якості речі, що передана у найм (ч. 3 ст. 767 ЦК України), презумпція власності замовника на об'єкт будівництва (ст. 876 ЦК України) презумпція визнання вантажу втраченим (ч. 2 ст. 919 ЦК України), презумпція проінформованості особи, яка уклала договір з управителем майна про те, що управитель вийшов за межі своїх повноважень (ч. 3 ст. 1043 ЦК України), презумпція згоди на продовження строку дії договору банківського вкладу (ч. 4 ст. 1060 ЦК України), презумпція набуття речі за усним договором дарування (ч. 4 ст. 719 ЦК України) тощо. Вищезгадані норми належать до галузевих презумпцій, що притаманні лише цивільному праву України, але окрім них існують ще й

міжгалузеві до яких слід віднести, наприклад, презумпцію вини (ст. 614 ЦК України) [12].

Даний спосіб законодавчої техніки притаманний ще й господарському праву України і передбачає презумпцію вини за невиконання або неналежне виконання господарського зобов'язання чи порушення правил здійснення господарської діяльності (ст. 218 Господарського кодексу України). У господарському законодавстві презумпція вини поширює свою дію на: боржника, кредитора, комерційного агента, перевізника. [17, с. 125]. Що стосується цивільного права, то вона поширює свою дію на: наймача транспортного засобу (ст. 803, 804 ЦК України), підрядника (ст. 883 ЦК України), замовника (ст. 886 ЦК України), виконавця (ст. 900 ЦК України), перевізника (ст. 922, 923, 924 ЦК України), зберігача (ст. 950 ЦК України), управителя (ст. 1043 ЦК України) тощо [17, с. 125]. Презумпція вини характеризується тим, що якщо особа вчинила правопорушення, то вона вважається винною поки не доведе протилежне. Так у рішенні Луцького міськрайонного суду Волинської області у справі № 161/17220/18 від 31 січня 2019 року [додаток 1] зазначено, що складові цивільно-правової відповідальності доводить саме позивач, але це не стосується вини, оскільки у цивільному законодавстві встановлена відповідна презумпція. Така ж правова позиція висвітлена у постанові Верховного Суду від 14.02.2018 у справі № 686/10520/15 [додаток 2].

Е. Голодницький пропонує використовувати поняття «презумпції винності», а не єдине поняття «презумпція вини». Презумпції винності, на його думку, це – основні цивільно-правові заперечні презумпції, що також називають доказовими презумпціями, оскільки вони припускають наявність вини і визначають сторону, що несе тягар доведення невинності. Крім того, Е. Голодницький виділяє дві групи презумпції вини: презумпції вини особи, що не виконала зобов'язання або виконала його неналежним чином, і презумпції вини особи, яка завдала певну шкоду. На його думку, елементами першої групи є:

- вина – підстава відповідальності (ч.1 ст. 614 ЦК України);

— особа є невинною, якщо доведе, що вжила всіх залежних від неї заходів щодо належного виконання свого зобов'язання (ч.1 ст. 614 ЦК України);

— відсутність своєї вини доводить особа, яка порушила зобов'язання (ч. 2 ст. 614 ЦК України) [18, с. 6].

Також, слід зазначити, що даний вид презумпції характеризується власними особливостями. Вони полягають у тому, що у нормі прямо зазначається яким саме способом особа, яка завдала шкоди, порушила зобов'язання повинна довести відсутність власної вини. Так у ч. 1 ст. 614 ЦК України вказано загальне правило, яке полягає у тому, що особа повинна довести вжиття всіх залежних від неї заходів щодо належного виконання зобов'язання [12]. Проте, законодавець визначив і спеціальні вимоги доказування. Наприклад, у ст. 922 ЦК України зазначено, що перевізник, який порушив зобов'язання, повинен довести те, що відповідні дії відбулися в результаті непереборної сили, усунення несправності транспортного засобу, що загрожувала здоров'ю або життю пасажирів, інших обставин, які не залежать від волі перевізника» [12].

Отож, презумпція вини встановлена законодавцем, виходячи з міркувань доцільності, найповнішого захисту інтересів громадян і організацій. Особливість закріплення презумпції вини полягає у тому, що вона міститься у ряді норм цивільного та господарського законодавства, проте, ні сам термін, ні поняття презумпції вини не знайшли відображення в кодифікованих актах [17, с. 127].

Особливість закріплення презумпцій у правових нормах означає, що в більшості випадків, чітко визначаються умови дії тієї чи іншої презумпції. Наприклад, умовою дії презумпції безвісної відсутності є те, що протягом року особа не з'являлась у місці свого постійного проживання, а умовою дії презумпції виконання зобов'язання є наявність у боржника боргового документа, який підтверджує виконання ним зобов'язання. [17, с. 123].

Крім того, у Цивільному праві України наявні презумпції, що містять, так званий, спростований характер. Головною рисою виступає те, що закон допускає певні можливості спростування, а точніше вони будуть вважатися істинними поки не буде встановлено інше. До таких категорій, наприклад, відносять презумпцію безвісної відсутності особи.

Окрім вищезгаданих презумпцій, до галузевих науковці відносять ще й такі, як презумпції справедливості, добросовісності, розумності, що за своїм характером є непрямыми [19, с. 134].

Вимога справедливості, добросовісності та розумності цивільного законодавства фактично виражається у встановленні його нормами рівних умов для участі усіх осіб у цивільних відносинах, поєднанні норм, спрямованих на забезпечення реалізації цивільного права, з дотриманням прав та інтересів інших осіб, закріпленні можливості адекватного захисту порушеного цивільного права або інтересу [20, с. 351]. Непрямий характер даних засобів законодавчої полягає у тому, що чітко в нормі він не закріплений, але впливає із її суті.

Що стосується справедливості, то у ст. 3 ЦК України вона зазначена як загальна засада цивільного законодавства [12]. Дана категорія полягає у відповідності застосуванні норми права до конкретних суспільних відносин, що виникли. Проте, ні у цивільному законодавстві, ні у законодавстві інших галузей права не міститься поняття даної презумпції, проте, наявні норми, що містять її прояви (ст. ст. 12, 23, 123, 627 ЦК України). Виходячи з цього, доречим буде включення статті до ЦК України, яка буде сформульована наступним чином: «Цивільні правовідносини виникають, змінюють чи припинаються на засадах справедливості, якщо інше не буде встановлено законом чи судом».

Найбільш суперечливою непрямою презумпцією у цивільному праві є презумпція розумності. Проблема юридичного закріплення та практичного застосування цієї презумпції пов'язана, насамперед, з визначенням поняття «розумність». У зміст цього поняття закладено фактор суб'єктивної оцінки, а

тому воно може мати неоднозначне тлумачення [20, с. 351]. Так деякі автори під «розумністю» розглядають усвідомлення правомірності своєї поведінки [21, с. 10]. Щодо законодавчого закріплення даного поняття або так званої презумпції, то у ч. 5 ст. 12 ЦК України вказується, що поведінка власника цивільних прав, зазвичай, вважається розумною та добросовісною, але якщо інше не встановлено судом [12]. Проблематика відсутності, у нормативно-правових актах, презумпції розумності полягає у тому, що суди розглядають дану категорію через призму власних упереджень та думок, а судові рішення, зазвичай, вважається розумним. З цього випливає, що відповідна категорія належить і до іншого засобу законодавчої техніки — оціночних понять.

Історично категорія добросовісності виникла ще у римському приватному праві. Розвиток обороту в стародавньому Римі зумовив послаблення формалістичних тенденцій пануючого правового режиму: поряд зі вже існуючими договорами «суворого» права почали з'являтися договори «доброї совісті», тобто такі, зміст яких визначається справжніми намірами сторін, а у випадку їх незрозумілості – звичаями ділового обороту [22, с. 259]. На даному етапі розвитку суспільства нормативного закріплення даного поняття не має. Неможливо й знайти певні підходи для його визначення у повному обсягу. Проте, не слід забувати, що «добросовісність» — це етична та моральна категорія, яка характеризує якості особи.

Аналізуючи наукову статтю Д. Луспеника, можна зробити висновки, що вихідними для визначення поняття «добросовісність», яке використовується у діючому ЦК України, мають бути критерії щодо набувача (ст. 330), власника (ст. ст. 344, 390), особи, яка виготовила рухому річ шляхом переробки з матеріалу, що їй не належить (ст. 332), та низки інших (ст. ст. 212, 1215). Якщо особа діє без певного умислу заподіяти шкоду іншій особі, а також не допускає недбалості або самовпевненості відносно можливого завдання шкоди, то таку особу слід вважати добросовісною [23, с. 112]. Також слід зазначити, що дана презумпція тісно пов'язана із презумпцією вини. Це впливає, наприклад, із

ст. 39 ЦК України — за завдану шкоду внаслідок недобросовісної поведінки, особа буде нести відповідальність.

Отже, підсумовуючи вищесказане, можна зробити висновки, що існування правових презумпцій у Цивільному праві України виступає певним припущенням про наявність чи відсутність конкретних фактів, одночасно будучи засобом законодавчої техніки. Існує безліч класифікацій даної категорії, більше того, ЦК України містить цілу систему відповідного елементу юридичної техніки. Проблематика існування презумпції полягає у тому, що відсутній одноманітний підхід до їх застосування, окрім цього, презумпція розумності, справедливості, добросовісності не має свого нормативного закріплення, що ускладнює її використання.

2.2 Юридична фікція як специфічний метод абстрактного характеру

Поняття «юридичні фікції» — загальнотеоретичне. Узагалі юридичні фікції — це інструменти в юридичній техніці, інтелектуальні методи абстрактного характеру, які використовуються для аналітичної роботи в різних галузях знань. Можна сказати, що їх застосування веде до закріплення вимислу в праві [24, с. 221].

Питання наявності правових фікцій в цивільному праві була предметом досліджень О. Величка, І. Зайцева, О. Павличенка, О. Діденка та інших. Не зважаючи на це, ряд позицій щодо їх правового значення досі залишають питання.

О.А. Кузнецова зазначає, що цивільно-правова норма-фікція — це спеціалізована норма права, що виконує функцію спрощення, шляхом визнання неіснуючих обставин такими, що існують, і навпаки [25, с. 78]. Більше того, серед науковців склалася певна традиція щодо визначення даного елементу засобом визнання існуючих фактів неіснуючими або навпаки. Тобто вона застосовується тоді, коли законотворець не може через відсутність відповідної інформації створити такі норму, яка б відображала усі обставини.

О. Величко здійснює класифікацію цивільно-правових фікцій на прості та похідні. До першої групи науковець відносить:

- оголошення громадянина померлим;
- усиновлення;
- визначення частки у спільному майні подружжя;
- представництво і довіреність;
- рухомі й нерухомі речі;
- гроші;
- правову природу юридичної особи;
- позовну давність та поновлення строків позовної давності тощо.

В свою чергу похідні фікції виникають із потреби спрощення цивільних правовідносин. Автор зазначає, що такі фікції наближені до аналогії права, але не заповнюють прогалини у ньому. До даної групи О. Величко відніс:

- норми про право власності на інформацію (припущення про інформацію як різновид майна, хоча насправді інформація не є майном, а тому не може вважатися предметом права власності);
- умови договору міни (припущення, що має місце договір купівлі-продажу);
- умови договору комісії (припущення, що комісіонер є власником) тощо [24, с. 222].

Аналізуючи наукові роботи О. Павличенко, О. Величка, В. Кашина, беззаперечно можна зробити висновок, що даний спосіб законодавчої техніки можна класифікувати на неспростовані та спростовані (оспорені) фікції. Перший вид полягає у тому, що дані фікції — безумовні, а тому не можуть бути спростовані сторонами чи судом. До них відносять, наприклад, правові норми щодо визначення місця проживання фізичної особи чи місця знаходження юридичної особи, щодо встановлення понять подільних і неподільних, рухомих і нерухомих речей, а також багато інших. У свою чергу спростовані фікції можуть оспорені в судовому порядку. Їх відмінність від першого виду — можуть встановлюватись законом або домовленістю сторін. Для прикладу, певна грошова сума, що визначена у договорі буде визнаватись належною

платою лише для сторін даної угоди. Це ж правило можна застосувати до валюти платежу.

Ознайомившись із ч. 3 ст. 46 ЦК України можна зазначити про наявність у ній юридичної фікції. Зокрема, вказується, що фізична особа оголошується померлою за рішенням суду від дня набрання ним законної сили. У свідоцтві про смерть вказується день смерті особи, а саме день набрання законної сили відповідного рішення суду [12]. Слід припускати, що особа могла померти в інший день або ж взагалі залишить живою. Більше того, умова про смерть може бути спростована у судовому порядку. У цьому і проявляється суть такої категорії як фікція.

Очевидною фікцією є також припущення про те, що рухома річ є нерухомістю і навпаки. Адже як у римському праві раби вважались нерухомістю, так в українському законодавстві засоби транспорту прирівнюються до нерухомості, — що не відповідає дійсності в реальному житті, адже ні раби, ні засоби транспорту не є невіддільними від земельної ділянки, за класичним визначенням нерухомих речей [24, с. 223].

Ще одна фікція впливає із ч. 6 ст. 83 ЦК України — якщо ухилення від замовника прийняття виконаної роботи потягло за собою зміну строку здачі самої роботи, вважається, що право власності на річ перейшло до замовника у момент, коли повинно було відбутись передання [12].

Отже, норми, які містять слова «припускається», «вважається» слід визначати юридичними фікціями.

Цивільному законодавству також відомі аналогічні фікціям засоби регулювання суспільних відносин символи і символічні дії. У приватному праві до них можуть бути віднесені певні жести учасників торгів на біржі, конклюдентні дії. Символ завжди позначає щось, це зовнішній образ реального наміру. Фікція ж не приховує жодної реальності [26, с. 105].

Підводячи підсумки слід зазначити, що наявність такого правового елементу як юридична фікція, підкреслює важливість існування та функціонування правових норм, виконуючи функцію спрощення. Проте слід

пам'ятати про таку проблему, як невідривність фікції від цивільно-правових відносин.

2.3 Особливості застосування оціночних понять

Доцільність використання оціночних понять у цивільному праві України – це актуальна проблема, яка неодмінно потребує детального вивчення та дослідження. Слід відмітити, що на сучасному етапі становлення правової системи України значно зростає значення оціночних категорій як в нормах галузей, у яких традиційно використовують ці поняття (цивільне право і кримінальне право), так і галузей права, розвиток яких розпочався відносно нещодавно. До них належать фінансове право, трудове право, адміністративне право. [15, с. 217]. Термін «оціночне поняття» часто замінюють на «оцінюване поняття», який видається більш правильним.

Специфіка оцінюваних понять у цивільному праві характеризується тим, що більшості цивільних правовідносин притаманний двосторонній розподіл обов'язків та прав між їх учасниками, а це свідчить про те, що вони застосовуються більшою мірою не у результаті правопорушення, а на стадії виконання прав та обов'язків [27, с. 51]. Саме це і відрізняє норми цивільного законодавства від норм публічних галузей права.

Загалом слід зазначити, що оцінюване поняття — це своєрідна спроба законодавця накласти на певне суспільне явище особливі «правові рамки». Більше того, завдяки цій категорії проявляється індивідуалізація кожної справи.

У ЦК України містяться наступні оцінювані поняття:

- істотний вплив (ст. 36);
- скрутне матеріальне становище (ст. 36);
- цінне майно (ст. 71);
- зловмисна домовленість (ст. 232);
- постійне проживання (ст. 382);
- необхідні витрати (ст. 589);
- розумність й справедливість (ст. 627);

- розумна плата (ст. 903);
- розумний строк (ст. 919);
- істотне значення (ст. 940);
- найкращий результат (ст. 1154);
- ухилення від виконання обов’язку (ст. 1224), а також ряд інших [12].

Відповідно до ч. 1 ст. 36 ЦК України, цивільна дієздатність фізичної особи може бути обмежена судом, якщо вона страждає на психічний розлад, який істотно впливає на її здатність усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними [12]. У даній нормі ключовим елементом виступає психічний розлад, що істотно впливає на усвідомлення особою своїх дій. Істотний вплив, як оцінювана категорія, розглядається судами по-різному. Так у справі № 2025/2-о-7/11 від 14.03.2011 року [додаток 3] суд виніс рішення, у якому відмовив у обмеженні цивільної дієздатності особи, яка зловживає спиртними напоями, а у справі № 742/638/13-ц від 01.03.2013 [додаток 4] Прилуцький міськрайонний суд Чернігівської області визнав особу обмежено дієздатною через психічні поведінкові розлади, зумовлені зловживанням спиртними напоями.

Категорія «постійне проживання» теж є дуже відносною, такий висновок можна зробити проаналізувавши судову практику. У справі № 2-о-73-09 від 15.04.2009 року [додаток 5] суд визнав постійним проживанням період із 1991 по 2009 роки, а у справі № 2-992/2010 від 04.08.2010 року [додаток 6] суд дійшов висновку, що період із 2007 по 2010 рік теж, безумовно, належить до згаданої вище категорії.

«Справедливість» належить до складних оцінюваних понять, зміст яких не можна визначити однозначно, оскільки їх зміст і значення можуть залежати від конкретної обстановки. Як оцінюване поняття цивільного права «справедливість» займає важливе місце в механізмі цивільно-правового регулювання. Будучи включеним до норм ЦК України, це поняття орієнтує на індивідуалізоване і диференційоване застосування цивільного законодавства [28, с. 352].

Слід зазначити, що окрім ст. 627 ЦК України дана категорія ще й зустрічається у статтях 3 та 8 даного кодифікованого акту. Аналіз ч. 2 ст. 8 ЦК України дає підстави для висновку про те, що при застосуванні цивільного законодавства справедливість, як припис цивільно-правової норми, обов'язкова для суб'єктів цивільних правовідносин, може застосовуватися самостійно для регулювання відносин, у яких є прогалина в законодавстві. Крім того, будучи закріпленою в розділі I ЦК України «Загальні положення», справедливість поширює свою дію і на всі норми, що містяться у всіх частинах Цивільного кодексу України. Принцип справедливості «є, з одного боку, основою для здійснення аналогії права, а з іншого – критерієм правильності тлумачення і застосування цивільно-правових норм [28, с. 353].

Існують певні особливості оцінюваних понять в договорі. Зокрема, тут мова йде про волю сторін, оскільки вони самостійно визначають умови договору й можуть по-своєму трактувати оцінювані категорії. Більше того, право тлумачення виникає не лише у суду, а й у сторін цивільно-правового договору.

Схаб-Бучинська Т. Я. визначає наступні ознаки оцінюваних понять у договірних зобов'язаннях:

- встановлення їх в законі чи на розсуд сторін у договорі;
- остаточна невизначеність;
- нормативне навантаження;
- уточнення в правозастосовному процесі;
- тлумачення не лише судом, а й сторонами договору [29, с. 71].

Тому питання «Чи можна б було обійтись у цивільному законодавстві без оцінюваних категорій?» — риторичне. З одного боку, це призвело б до явного збільшення законодавчого матеріалу, який не завжди був би зручний у використанні, але у свою чергу це зумовить однакове вирішення аналогічних ситуацій судами.

РОЗДІЛ 3. ПРАВОВІ ФІКЦІЇ, ПРЕЗУМПЦІЇ ТА ОЦІНОЧНІ ПОНЯТТЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Засоби законодавчої техніки є важливим елементом нормотворення не лише у вітчизняному, а й у зарубіжному законодавстві. Саме тому, для правового порівняння даних інститутів було обрано Англію, США, Францію та Німеччину.

Що стосується презумпції, то у Німеччині, наприклад, існує інститут оголошення фізичної особи померлою, а саме особу, яка є безвісно відсутньою, суд може оголосити померлою після спливу 10 років із моменту її фактичної відсутності, але не раніше, аніж такій особі виповниться 25 років, або після спливу 5 років із моменту безвісної відсутності, якщо до винесення рішення суду про оголошення померлою їй виповнилося б 80 років [30]. Аналогічна презумпція існує і в українському цивільному законодавстві, але з певними особливостями. Зокрема, відсутні положення щодо визначення віку особи.

У Франції також діє презумпція оголошення особи померлою, що виступає підтвердженням відповідності ст. 46 ЦК України світовому законодавству.

У праві США та Англії питання щодо безвісної відсутності особи вирішують норми не матеріального, а процесуального права. Так у ході розгляду певної справи, якщо знадобиться показання конкретної особи, а про неї не було відомостей протягом останніх 7 років, то суд, беззаперечно, оголошує її померлою. Може виникнути і таке, що присутність даної особи не потрібна, тоді дана презумпція не застосовується.

Також, у правовому полі зарубіжного законодавства, існує презумпція місця виконання зобов'язання. Так, у Франції та Німеччині якщо місце виконання не визначене самими сторонами, а також не є зрозуміле з самої суті цивільних правовідносин, то ним вважають місце здійснення підприємницької діяльності боржника або його місце проживання [31].

Відсутні у зарубіжному законодавстві норми, що регулюють здійснення цивільних прав, правомірність правочину, а також ряд інших презумпцій, які безпосередньо існують в цивільному праві України.

Більш об'ємними за своєю правовою природою виступають оцінювані поняття. Зокрема, у праві зарубіжних країн, обмеження дієздатності здійснюється у судовому порядку при існуванні конкретних підстав: душевної хвороби чи слабоумства, а в окремих країнах — фізичних вад, наприклад, глухоти або сліпоти, а також наркоманії та алкоголізму, якщо вони мають хронічну форму. Крім того, надмірне марнотратство також виступає підставою для обмеження цивільної дієздатності. У випадку обмеження дієздатності фізичної особи, над нею та її майном встановлюється опіка, а у США та Англії — довірча власність (траст) [31]. На противагу цієї норми виступає ст. 36 ЦК України, яка не містить детального переліку захворювань, а вказує лише на те, що психічний розлад має істотно впливати на усвідомлення особою своїй дій, внаслідок чого виникає різне трактування судами поняття «істотного впливу».

Існують пені паралелі між інститутами виконання зобов'язань Німеччини та України. У німецькому праві для тлумачення змісту зобов'язань використовують певні поняття, такі як: «добропорядність», «добра воля» «довіра», «віра». Німецьке законодавство чітко закріплює положення про те, що боржник повинен здійснити свої зобов'язання, виходячи із власної добросовісності, за надійністю, з урахуванням добропорядних правил обороту.

Принцип добросовісності конкретизується наступним чином:

— дійсно робити спільно все, що вимагається для досягнення цілі договору;

— кожній стороні чинити все, щоб взаємно сприяти полегшенню виконання зобов'язання, та уникати всього, що може їх обтяжити або зробити нездійсненними;

— надавати необхідну інформацію про виконання дій для реалізації зобов'язання;

- кожній стороні виявляти необхідну турботу про здоров'я та власність іншої сторони;
- надавати необхідну інформацію про виконання дій для реалізації зобов'язання;
- уникати порушення прав іншої сторони [30].

Стаття 526 ЦК України закріплює наступне: «Зобов'язання має виконуватись належним чином відповідно актів цивільного законодавства, умов цього Кодексу, а у разі відсутності таких умов — відповідно до звичаїв ділового обороту або інших вимог, що звичайно ставляться» [12]. Зі свого боку звичай ділового обороту — це усталенні правила поведінки у сфері ділового обороту, які стали обов'язковими через їх постійне використання. До основних ознак даної категорії можна віднести наступні:

- є обов'язковими в певній сфері діяльності;
- не регулюються актами законодавства;
- багатократність їх повторення;
- санкціоновані державою.

Англо-американське право кардинально відрізняється в позиції строків виконання зобов'язань, бо останні не виступають істотною умовою зобов'язання. Закріплюється, що боржник повинен здійснити свої обов'язки протягом «розумного строку», якщо даний період часу чітко не визначений [31]. Що стосується вітчизняного законодавства, то ЦК України встановлює, що у випадку не визначення строків кредитор має цілковите право вимагати виконання зобов'язання у будь-який час [12]. Тому, у даному випадку, вітчизняне законодавство виступає більш точним.

Ще одним важливим засобом законодавчої техніки виступають правові фікції. У вітчизняному та зарубіжному цивільному праві даний елемент зустрічається досить часто.

У законодавстві Німеччини інститут оголошення особи померлою містить певні положення, відповідно до яких військовослужбовців та осіб, що перебували у військах під час війни чи інших бойових діях і пропали без вісті,

може бути оголошено померлими через один рік після підписання мирного договору чи фактично припинення воєнних дій; або менше ніж через 1 рік, якщо є додаткові обставини, за яких імовірно могла настати смерть [30]. Аналогічне правило закріплене і у ст. 46 ЦК України.

У зарубіжних правових системах існує своєрідна «теорія фікції» юридичної особи. Вважається, що її заснував німецький юрист К. Ф. Савіньї, який стверджував, що лише людина може бути суб'єктом права. Позитивне ж право, на його думку, може звужити коло правоздатних осіб або дещо розширити його за рахунок утворення штучних суб'єктів права, яким є юридична особа. Остання — це поняття абстрактне, вона є лише фіктивним уособленням громадянина, а тому, як проста фікція, неієздатна. Реальними суб'єктами правовідносин залишаються єдино можливі носії правосуб'єктності — фізичні особи (громадяни). Ця теорія одержала підтримку та поширення в Англії та США, а такий, що базується на ній, принцип незалежного від її членів існування юридичної особи став одним з основних у праві корпорацій цих країн [31].

Співпадають і положення щодо класифікації об'єктів речового права. Так, у англо-американській системі існує поділ речей на рухомі та нерухомі, подільні та неподільні. Нерухомість, у свою чергу, визначають за її фізичними та юридичними ознаками. Нерухомі речі — індивідуально визначені та є незамінними, а рухомі — переміщуються в просторі та визначені родовими ознаками, хоча можуть бути і незамінними.

Аналізуючи й інші норми зарубіжного цивільного законодавства, можна зробити висновок, що правові фікції майже у всіх випадках збігаються із фікціями викладеними у ЦК України. Даний факт свідчить про те, що вітчизняне законодавство побудоване відповідно до світових звичаїв, вимог та потреб. Проте існують положення які ще потребують корективів, посиляючись на досвід іноземних держав.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновки, що інститут законодавчої техніки не містить чітких граней. Існує безліч класифікацій та форм даного поняття. Проте, найбільш поширеними, у правовій науці, виділяють наступні: фікції, презумпції, оціночні поняття.

З позиції загальної теорії права юридична фікція — це своєрідний спосіб визнання та закріплення існуючих фактів неіснуючими і навпаки. Також, слід зазначити, що даний елемент використовується у випадках невизначеності, існує для виконання конкретної мети — заповнення площини правового поля, а також виражається у вигляді правової норми.

Що стосується презумпції, то дану категорію можна назвати «припущенням», яке характеризується відносною спростованістю. Крім того, презумпції — форма вираження загальних правових принципів і юридичний факт, що в них закріплюється, завжди підлягає доказуванню.

Доволі суперечним залишається питання щодо розмежування фікції та неспростованої презумпції, адже вони виступають засобом спрощення нормативного матеріалу. Основна відмінність цих категорій — їх функції.

Оціночні поняття фігурують у різних галузях права. Даний засіб законодавчої техніки узагальнює ознаки конкретних предметів, категорій чи явищ. Тлумачення змісту відбувається по-різному, а залежить все від конкретної правової ситуації.

Якщо розглядати ці засоби законодавчої техніки крізь призму Цивільного права України, то можна знайти багато проблемних аспектів їх існування. Для прикладу, ЦК України містить цілу низку різноманітних презумпцій, починаючи від презумпції здійснення цивільних прав та закінчуючи презумпціями, що містяться у спадкових правовідносинах. Проте, відсутні у цивільному законодавстві норми, які б чітко закріплювали поняття таких презумпцій як розумність, добросовісність, справедливість. Зокрема, прояви даних категорій можна зустріти у ст. ст. 12, 23, 123, 390, 627 ЦК України та багатьох інших. Виходячи з цього, доречим буде включення статті

до ЦК України, яка буде сформульована наступним чином: «Цивільні правовідносини виникають, змінюють чи припинаються на засадах справедливості, якщо інше не буде встановлено законом чи судом». Проблематика відсутності, у нормативно-правових актах, презумпції розумності полягає у тому, що суди розглядають дану категорію через призму власних упереджень та думок, а судові рішення, зазвичай, вважається розумним. Схожі недоліки впливають і при трактуванні безлічі інших «припущень». Саме тому, нормативне закріплення цих категорій — необхідне для спростування їх використання.

Особливістю застосування фікції є те, що вона не може існувати за межами цивільних правовідносин, але слід пам'ятати, що наявність такого правового елементу лише підкреслює важливість існування та функціонування правових норм, виконуючи функцію спрощення. Більше того, цей засіб законодавчої техніки подібний до аналогії права, але не заповнює прогалини у ньому. Так, у нормі про право власності на інформацію вважається, що інформація — різновид майна, хоча насправді існує протилежне, в умовах договору міни вважається, що має місце договір купівлі-продажу, у договорі комісії вважається, що сам комісіонер виступає власником майна тощо.

Що стосується оціночних понять, то науковці розглядають дану категорію як «рамки», встановлені законодавцем. Завдяки цьому поняттю у кожній справі проявляються індивідуальні ознаки. Проте, аналізуючи судову практику, вбачається, що у судовій системі існують протилежні підходи до трактування оціночних категорій. Саме тому, впровадження в ЦК України оціночних понять призведе до суттєвого збільшення законодавчого матеріалу, який не був би не зручний у використанні, але у свою чергу, це зумовить однакове вирішення аналогічних ситуацій судами. Для прикладу, замінити «цінне майно» на конкретну грошову вартість або «постійне проживання» на конкретний період часу, що явно ототожнить погляди судів на однорідні ситуації.

Не менш цікавою є практика застосування засобів законодавчої техніки у цивільному праві зарубіжних країн. Так, у Німеччині існує інститут оголошення фізичної особи померлою, у Франції також діє аналогічна презумпція, що виступає підтвердженням відповідності ст. 46 ЦК України світовому законодавству. Крім того, у Німеччині та Франції існує презумпція місця виконання зобов'язання.

Не знайшли правового закріплення у зарубіжному законодавстві норми, що регулюють здійснення цивільних прав, правомірність правочину, а також ряд інших презумпцій, які безпосередньо існують в цивільному праві України.

Оцінювані поняття — одні з основних елементів нормотворчої техніки не лише в Україні, а й за її межами. Зокрема, у німецькому праві для тлумачення змісту зобов'язань впливають певні поняття: «добропорядність», «добра воля» «довіра», «віра» і Німецький цивільний кодекс містить принципи їх трактування, що у свою чергу обмежує свободу суду.

Більш точним виступає вітчизняне законодавство з позиції закріплення строків виконання зобов'язань, ніж англо-американське, де зазначається поняття «розумного строку».

Правові фікції теж зустрічаються досить часто у зарубіжному цивільному праві і майже співвідносяться із законодавством України.

Отже, лише за допомогою детального вивчення та дослідження структури цивільно-правових норм можна зрозуміти їх правову природу та сферу застосування. Цивільний кодекс України — не цілком досконале джерело права, яке, безумовно, потребує змін та доповнень у сфері закріплення презумпцій та оціночних понять.

Список використаних джерел:

1. Щербина В. С. Поняття засобів законодавчої техніки: аналіз новітніх наукових підходів. *Часопис Київського університету права*. 2017. № 2. С. 42–44.
2. Нашиц А. Правотворчество. Теория и законодательная техника. Москва : Прогресс, 1974. 256 с.
3. Законодательная техника: научно-практическое пособ. / Апт Л.Ф., Власенко Н.А., Исаков В.Б., Кузнецов С.В., и др. Городец, 2000. 272 с.
4. Риндюк В.І. Проблеми законодавчої техніки в Україні: теорія та практика : монографія. Київ: Юридична думка, 2012. 272 с.
5. Карташов В. Н. Юридическая техника, тактика, стратегия, технология. *Проблемы юридической техники*. 2000. С. 16–23.
6. Мейер Д.И. О юридических вымыслах и предположениях, о скрытых и притворных действиях: монографія. Москва: Статус, 2003. 426 с.
7. Щербина В. С. Соціальне призначення засобів законодавчої техніки. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. №11. С. 179–183. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/11/39.pdf> (дата звернення: 15.10.2020).
8. Чевычелов В. В. Юридическая конструкция: Проблемы теории и практики : дис... канд. юр. наук : 12.00.01. Нижний Новгород, 2005. 180 с.
9. Уляновська О. В. Фікції в правовій системі України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Одеса, 2010. 23 с.
10. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. №254к/96-ВР / Верховна рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
11. Зеленко І. П. Поняття й підходи щодо класифікацій презумпцій. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспунденція*. №10-2. 2014. С. 24–27.
12. Цивільний кодекс України від 16.01.2003. № 435-IV. Дата оновлення: 16.08.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>(дата звернення: 13.09.2020).

13. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001. № 2341-III. Дата оновлення: 16.10.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 18.10.2020).
14. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984. № 8073-X. Дата оновлення: 13.08.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (Дата звернення: 18.10.2020).
15. Семчик О. О. Сучасні концепції оціночних понять у праві: до постановки питання. *Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія : Право*. Вип. 1. 2012. С. 215–221.
16. М.В. Цвік, О.В. Петришин, Л.В. Авраменко та ін.. Загальна теорія держави і права : підручник. Харків : Право, 2009. 584 с.
17. Лушенко Р. Д. Презумпції у праві: питання теорії та практики : дис. ... канд. юр. наук : 12.00.01. Київ, 2011. 234 с.
18. Голодницький Е. Презумпции и фикции в новом Гражданском кодексе Украины. *Юридическая практика*. 2004. № 48(362). С. 6–7.
19. Кузнецова О. А. Презумпции в гражданском праве : издание. Санкт-Петербург : Юрид. центр Пресс. 2004. 349 с.
20. Котуха О. С. Непрямі презумпції справедливості, добросовісності та розумності в Цивільному праві України. *Митна справа. Серія: Питання розвитку окремих галузей та інститутів українського законодавства та науки*. Ч. 2. 2011. № 5 (77). С. 350 – 356. URL: <https://ignorik.ru/ign/135/d-134117/7z-docs/2.pdf> (дата звернення: 31.10.2020).
21. Шевченко Я. М. Цивільне право України : науково-практичний коментар. Київ : концерн «Видавничий Дім «Ін Юре»», 2004. 692 с.
22. Покровський И. А. Основные проблемы гражданского права: издание. Москва : Статут, 2001. 353 с.
23. Луспеник Д. Д. Цивільний кодекс: справедливість, добросовісність та розумність при здійсненні цивільних прав; зловживання правом. *Застосування новел ЦК і ЦПК України в судовій практиці. Серія «Судова практика»*. 2005. С. 106–114.

24. Величко О. Юридичні фікції в цивільному праві. *Наукові записки*. 2003. С. 221-223.
25. Кузнецова О.А. Специализированные нормы российского гражданского права: теоретические проблемы: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.03. Екатеринбург, 2007. 430 с.
26. Павличенко О. В. Юридичні фікції в приватному праві. *Судова апеляція*. 2017. № 1(146). С. 99-106.
27. Лукьяненко М. Ф. Оценочные понятия гражданского права: разумность, добросовестность, существенность: монография. Москва: Статут, 2010. 423 с.
28. Бакалінська О. О. Справедливість — оціночне поняття цивільного права. *Держава і право*. 2012. Вип. 57 С. 350 – 355.
29. Схаб-Бучинська Т. Я. Роль оціночних понять в обмеженні договірної свободи. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 6. С. 70–72. URL: http://lsej.org.ua/6_2015/20.pdf (дата звернення: 15.11.2020)
30. Васильев Е.А. Гражданское и торговое право капиталистических государств: издание. Москва: Международные отношения, 1993. 560 с.
31. Шимон С. І. Цивільне та торгове права зарубіжних країн: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2004. 220 с.

ДОДАТКИ*Додаток 1***Справа № 161/17220/18****Провадження № 2/161/390/19****Р І Ш Е Н Н Я****І М Е Н Е М   У К Р А Ї Н И**

31 січня 2019 року Луцький міськрайонний суд Волинської області

в складі: головуючого - судді - Крупінської С.С.

при секретарі - Ярмолук І.С.

з участю позивача - ОСОБА_1

відповідача - ОСОБА_2

розглянувши у відкритому судовому засіданні в залі суду міста Луцька цивільну справу за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про відшкодування завданих збитків, -

В С Т А Н О В И В :

ОСОБА_1 звернувся в суд з позовом до ОСОБА_2 про відшкодування завданих збитків.

Свої вимоги обґрунтовує тим, що 16 серпня 2018 року близько 12 години проїжджаючи через пішохідний перехід на своєму автомобілі в м. Луцьку по вул. Рівненська відповідач по справі навмисно, шляхом удару ногою, пошкодив його автомобіль. Ним було викликано працівників поліції на місце пригоди, проведено фото фіксацію пошкоджено автомобіля. Крім того, його звернення щодо пошкодження автомобіля було зареєстровано в журналі єдиного обліку Луцького ВП ГУНП у Волинській області та згідно отриманої відповіді йому було рекомендовано звернутися до Луцького міськрайонного суду із цивільним позовом.

Розмір завданих збитків пошкодженням автомобіля становить 4517 грн. 03 коп. Відповідач в добровільному порядку шкоду відмовляється відшкодувати, а тому просить суд його позов задовольнити, стягнути з ОСОБА_2 в його користь 4 517 грн. 03 коп. спричиненої матеріальної шкоди.

В судовому засіданні позивач позов підтримав, просив суд його задовольнити.

Відповідач в судовому засіданні позов не визнав, просив суд в його задоволенні відмовити.

Заслухавши думку учасників судового розгляду, дослідивши матеріали справи, суд приходить до висновку, що позов до задоволення не підлягає.

Позивач зазначає, що 16 серпня 2018 року о 12 годині ОСОБА_1 керуючи транспортним засобом Volkswagen Caddy д.н.з. НОМЕР_1, проїжджав через пішохідний перехід по вул. Рівненській в м. Луцьку, на якому ОСОБА_2 навмисно, шляхом удару ногою, пошкодив його автомобіль, а тому вважає, що дана особа повинна відшкодувати йому завдану матеріальну шкоду в розмірі 4 517 грн. 03 коп.

Так, відповідно до ст.ст. [15, 16 ЦК України](#) кожна особа має право звернутися до суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів.

Відповідно до норм [ст.11 ЦК України](#) підставою для виникнення цивільних прав та обов'язків є, зокрема, акти цивільного законодавства, а також завдання майнової (матеріальної) шкоди іншій особі.

Нормою [ст.1166 ЦК України](#) визначено, що майнова шкода, завдана неправомірними діями чи бездіяльністю особистим немайновим правам фізичної особи, а також шкода, завдана майну фізичної особи, відшкодовується в повному обсязі особою, яка її завдала.

Підставами цивільно-правової відповідальності є: протиправність поведінки (дія чи бездіяльність); наявність майнової та (або) моральної шкоди; причинний зв'язок між протиправною поведінкою і заподіяною шкодою; вина особи, яка заподіяла шкоду. Вказані складові цивільно-правової відповідальності, крім вини,

доводить позивач, оскільки у цивільному законодавстві встановлено презумпцію вини ([стаття 1166 Цивільного кодексу України](#)).

Відповідно до роз'яснень, що містяться в пункті 2 [постанови Пленуму Верховного Суду України від 27 березня 1992 року №6 «Про практику розгляду судами цивільних справ за позовами про відшкодування шкоди»](#) шкода заподіяна особі і майну громадянина, підлягає відшкодуванню в повному обсязі особою, яка її заподіяла, за умови, що дії останньої були неправомірними, між ними і шкодою є безпосередній причинний зв'язок та є вина зазначеної особи.

Наведене свідчить про те, що цивільне законодавство в деліктних зобов'язаннях передбачає презумпцію вини; якщо в процесі розгляду справи зазначена презумпція не спростована, то вона є юридичною підставою для висновку про наявність вини заподіювача шкоди.

Як встановлено в судовому засіданні, то ОСОБА_1 16.08.2018 року о 12:13 в м. Луцьку по вул. Рівненській, 83 керуючи транспортним засобом, наближаючись до нерегульованого пішохідного переходу не зменшив швидкість та не зупинився, чим створив перешкоду для пішохода, чим порушив вимоги п. 18.1 [ПДР](#), у зв'язку з чим на нього було накладено адміністративне стягнення у вигляді 255 грн. штрафу, який ним було сплачено 17 серпня 2018 року. Дана обставина підтверджена постановою про притягнення до адміністративної відповідальності ОСОБА_1 та поясненнями, які відображені у висновку № 6709 від 05.09.2018 року.

В матеріалах справи відсутні будь які докази, які б вказували на те, що саме відповідачем по справі спричинено ОСОБА_1 матеріальну шкоду, а саме пошкоджено транспортний засіб. Посилання позивача на наявні ушкодження автомобіля не підтверджують того, що дані пошкодження виникли саме від протиправних дій ОСОБА_2. Так, по справі встановлено, що позивач після інциденту на пішохідному переході викликав працівників поліції. При цьому, посадовими особами не зафіксовано будь-яких пошкоджень автомобіля, а лише складено протокол про порушення [Правил дорожнього руху](#) позивачем.

Отже, зважаючи на вище викладене, суд приходять до висновку, що під час судового розгляду позивачем не доведено існування безпосереднього причинного зв'язку між діями відповідача та шкодою, завданою позивачу, а отже відсутні

достатні правові підстави для покладення відповідальності по відшкодуванню заподіяної позивачу шкоди саме на відповідача.

Керуючись ст. ст. [4](#), [10](#), [12](#), [18](#), [19](#), [42](#), [81](#), [82](#), [141](#), [200](#), [206](#), [263-265 ЦПК України](#), ст. [ст. 1166 ЦК України](#), суд , -

в и р і ш и в :

В задоволенні позову ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про відшкодування завданих збитків - відмовити.

Апеляційна скарга на рішення суду може бути подана до Волинського апеляційного суду через Луцький міськрайонний суд протягом тридцяти днів з дня його проголошення.

Рішення суду набирає законної сили після закінчення строку подання апеляційної скарги всіма учасниками справи, якщо апеляційну скаргу не було подано. У разі подання апеляційної скарги рішення, якщо його не скасовано, набирає законної сили після повернення апеляційної скарги, відмови у відкриття чи закриття апеляційного провадження або прийняття постанови суду апеляційної інстанції за наслідками апеляційного перегляду.

Повний текст рішення суду виготовлено 31.01.2019 року.

Суддя Луцького міськрайонного суду

С.С. Крупінська

Постанова

Іменем України

14 лютого 2018 року м. Київ

справа № 686/10520/15-ц
провадження № 61-3657св18

Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду:

головуючого - Червинської М. Є.,

суддів: Антоненко Н. О., Журавель В. І. (суддя-доповідач), Крата В. І., Курило В. П.,

учасники справи: позивач - ОСОБА_3, відповідач - ОСОБА_4

розглянув в порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_3 на ухвалу Апеляційного суду Хмельницької області від 27 жовтня 2016 року в складі суддів: Грох Л. М., Корніюк А. П., Янчук Т. О.

ВСТАНОВИВ:

Ухвалою Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 02 березня 2017 року справу № 686/10520/15-ц призначено до судового розгляду.

У статті 388 Цивільного процесуального кодексу України (далі - ЦПК України) в редакції Закону України від 03 жовтня 2017 року №2147-VIII "Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного

процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів", який набрав чинності 15 грудня 2017 року, передбачено, що судом касаційної інстанції у цивільних справах є Верховний Суд.

На підставі підпункту 6 пункту 1 розділу XIII "Перехідні положення" ЦПК України справа № 686/10520/15-ц передана до Касаційного цивільного суду.

Відповідно до підпункту 4 пункту 1 розділу XIII "Перехідні положення" ЦПК України касаційні скарги (подання) на судові рішення у цивільних справах, які подані і розгляд яких не закінчено до набрання чинності цією редакцією Кодексу, передаються до Касаційного цивільного суду та розглядаються спочатку за правилами, що діють після набрання чинності цією редакцією Кодексу.

У травні 2015 року ОСОБА_3 звернувся до суду з позовом до ОСОБА_4 про відшкодування майнової та моральної шкоди.

Позовна заява мотивована тим, що ОСОБА_3 є власником квартири АДРЕСА_1. 27 листопада 2013 року з вини відповідача, який мешкає поверхом вище в квартирі АДРЕСА_2, сталося zalиття квартири ОСОБА_3, намокли стіни і стеля в туалеті та ванній кімнаті, внаслідок чого його квартира потребує відновлювального ремонту. Він переніс сильні душевні хвилювання, які спричинили значну шкоду здоров'ю, а тому просив стягнути з ОСОБА_4 700 грн у рахунок відшкодування майнової шкоди та 7 тис. грн у рахунок відшкодування моральної шкоди.

Рішенням Хмельницького міськрайонного суду Хмельницької області від 6 жовтня 2015 року у складі головуєчого - судді Палінчака О. М. у задоволенні позову ОСОБА_3 відмовлено.

Суд першої інстанції, відмовляючи у задоволенні позову, виходив із недоведеності позивачем факту zalиття його квартири саме з вини відповідача.

Ухвалою Апеляційного суду Хмельницької області від 04 лютого 2016 року апеляційну скаргу ОСОБА_3 відхилено, рішення Хмельницького міськрайонного суду Хмельницької області від 06 жовтня 2015 року залишено без змін.

Погоджуючись з висновком суду першої інстанції про відмову у задоволенні позову, суд апеляційної інстанції виходив із того, що матеріали справи не містять достатніх підстав для висновку про обґрунтованість позовних вимог. Наданий

позивачем акт, що складений комісією за зверненням ОСОБА_3 від 21 жовтня 2011 року, не можна вважати належним доказом, оскільки цей акт стосується подій, які були до 2013 року. Письмові відповіді ОСОБА_3 з відділу міліції також були у 2011 році, зміст відповіді від 10 березня 2014 року стосується подій до 2010 року.

Ухвалою Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 31 серпня 2016 року ухвалу Апеляційного суду Хмельницької області від 04 лютого 2016 року скасовано, справу направлено на новий розгляд до суду апеляційної інстанції.

Ухвалою Апеляційного суду Хмельницької області від 27 жовтня 2016 року касаційну скаргу ОСОБА_3 відхилено, рішення Хмельницького міськрайонного суду Хмельницької області від 06 жовтня 2015 року залишено без змін.

Суд апеляційної інстанції, залишаючи без змін рішення суду першої інстанції, виходив із того, що він позбавлений права з власної ініціативи збирати докази, у цьому випадку призначити експертизу. Позивач не довів факт протиправних дій (бездіяльності) відповідача і причинний зв'язок між цією протиправною поведінкою та заподіяною шкодою, отже, підстави для відшкодування майнової шкоди відсутні. Також суд апеляційної інстанції зазначив, що позовна заява не містить даних про те, у чому полягає протиправність поведінки відповідача.

У листопаді 2016 року ОСОБА_3 подав касаційну скаргу до Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, у якій, посилаючись на неправильне застосування судом апеляційної інстанції норм матеріального права та порушення норм процесуального права, просив скасувати ухвалу Апеляційного суду Хмельницької області від 27 жовтня 2016 року і направити справу на новий розгляд.

Касаційна скарга мотивована тим, що саме на відповідача покладено обов'язок доведення відсутності його вини у завданні шкоди позивачу, проте суд апеляційної інстанції не надав належної оцінки наданим доказам, не спростував доводи позивача, а тому протиправно звільнив відповідача від доказування. Судом

необґрунтовано відхилено клопотання про виклик як свідка ОСОБА_5 та про витребування інформації.

У лютому 2017 року ОСОБА_4 подав до суду заперечення на касаційну скаргу, в яких просив відхилити касаційну скаргу, а рішення судів першої та апеляційної інстанцій залишити без змін. На обґрунтування заперечень посилався на те, що вказані рішення судів є законними та обґрунтованими, ухвалені на основі повного і всебічного з'ясування обставин справи з дотриманням норм як матеріального, так і процесуального права. Позивач не довів наявності протиправних дій саме відповідача і причинного зв'язку між цією протиправною поведінкою та заподіяною шкодою, а тому підстав для покладання на нього відповідальності немає.

23 січня 2018 року справа передана до Верховного Суду.

Згідно з частиною третьою статті 3 ЦПК України провадження в цивільних справах здійснюється відповідно до законів, чинних на час вчинення окремих процесуальних дій, розгляду і вирішення справи.

Касаційна скарга підлягає частковому задоволенню з таких підстав.

Відповідно до частин першої, другої та п'ятої статті 263 ЦПК України судові рішення повинно ґрунтуватися на засадах верховенства права, бути законним і обґрунтованим.

Законним є рішення, ухвалене судом відповідно до норм матеріального права із дотриманням норм процесуального права.

Обґрунтованим є рішення, ухвалене на підставі повно і всебічно з'ясованих обставин, на які сторони посилаються як на підставу своїх вимог і заперечень, підтверджених тими доказами, які були досліджені в судовому засіданні.

Зазначеним вимогам закону судові рішення не відповідають.

Частиною першою статті 412 ЦПК України передбачено, що підставами для скасування судових рішень повністю або частково і ухвалення нового рішення у відповідній частині або зміни рішення є неправильне застосування норм матеріального права або порушення норм процесуального права.

Відповідно до частини третьої статті 400 ЦПК України суд не обмежений доводами та вимогами касаційної скарги, якщо під час розгляду справи буде

виявлено порушення норм процесуального права, які є обов'язковою підставою для скасування рішення, або неправильне застосування норм матеріального права.

Судами встановлено, що ОСОБА_3 є власником квартири АДРЕСА_1 на підставі свідоцтва про право власності на житло. Власником квартири АДРЕСА_2 є ОСОБА_6

28 листопада 2013 року № 6 відбулось залиття квартири АДРЕСА_1 з квартири АДРЕСА_2, яка знаходиться поверхом вище. Про факт залиття квартири комісією у складі головного інженера Крук П. Д., майстра технічної дільниці № 5 ОСОБА_8, слюсаря - сантехніка ОСОБА_9 складено та підписано відповідний акт. Згідно із локальним кошторисом на будівельні роботи загальна вартість ремонту квартири АДРЕСА_1 складає 1 306 грн.

Відповідно до положень статті 1166 ЦК України майнова шкода, завдана неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю особистим немайновим правам фізичної або юридичної особи, а також шкода, завдана майну фізичної або юридичної особи, відшкодовується в повному обсязі особою, яка її завдала.

Частина друга статті 1166 ЦК встановлює презумпцію вини завдавача шкоди, тобто особа, яка завдала шкоду, буде вважатися винною, якщо вона сама не доведе відсутність своєї вини.

Таким чином, цивільне законодавство в деліктних зобов'язаннях передбачає презумпцію вини; якщо в процесі розгляду справи зазначена презумпція не спростована, то вона є юридичною підставою для висновку про наявність вини заподіювача шкоди.

Проте, суди першої та апеляційної інстанцій на зазначене уваги не звернули та не врахували висновки і мотиви, наведені в ухвалі Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 31 серпня 2016 року, в яких було скасоване попереднє рішення суду апеляційної інстанції у цій справі.

Відмовляючи повторно у задоволенні позовних вимог ОСОБА_3, суди не спростували факт залиття квартири ОСОБА_3 саме з квартири ОСОБА_4, який встановлений актом ЖЕК від 28 листопада 2013 року № 6, а відповідач ОСОБА_4 не спростував презумпцію своєї вини.

Заперечуючи проти позову, ОСОБА_4 вказував, що у квартирі не проживав, а лише періодично до неї навідувався, тому залиття не могло відбутися з його вини.

Згідно із частиною четвертою статті 319 ЦК України власність зобов'язує. Статтею 322 ЦК України також передбачено, що власник зобов'язаний утримувати майно, що йому належить.

Відповідно до статті 76 ЦПК України доказами є будь-які дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справи, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи. Ці дані встановлюються такими засобами: письмовими, речовими і електронними доказами; висновками експертів; показаннями свідків.

Відповідно до висновку судової будівельно-технічної експертизи від 19 січня 2016 року № 78/15 вартість відновлювального ремонту приміщень (ванної та туалетної кімнат) квартири ОСОБА_3 становить 1 309 грн.

Оскільки у позовній заяві ОСОБА_3 просив стягнути майнову шкоду у розмірі 700 грн, колегія суддів дійшла висновку про наявність правових підстав для задоволення позову в частині стягнення майнової шкоди у розмірі 700 грн.

Крім того, ОСОБА_3 просив стягнути у рахунок відшкодування моральної шкоди 7 тис. грн. Колегія суддів вважає за можливе задовольнити такі вимоги частково з огляду на таке.

Згідно із положеннями пункту 3 частини другої статті 23 ЦК України моральна шкода полягає у душевних стражданнях, яких фізична особа зазначала у зв'язку із знищенням чи пошкодженням її майна. Розмір грошового відшкодування моральної шкоди визначається судом залежно від характеру правопорушення, глибини фізичних та душевних страждань, погіршення здібностей потерпілого або позбавлення його можливості їх реалізації, ступеня вини особи, яка завдала моральної шкоди, якщо вина є підставою для відшкодування, а також з урахуванням інших обставин, які мають істотне значення. При визначенні розміру відшкодування враховуються вимоги розумності і справедливості (частина третя статті 23 ЦК України).

Відповідно до пункту 9 постанови Пленуму Верховного Суду України від 31 березня 1995 року № 4 "Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди" розмір відшкодування моральної (немайнової) шкоди суд визначає залежно від характеру та обсягу страждань (фізичних, душевних, психічних тощо), яких зазнав позивач, характеру немайнових втрат (їх тривалості, можливості відновлення тощо) та з урахуванням інших обставин. При цьому суд має виходити із засад розумності, виваженості та справедливості.

Вирішуючи спір в частині відшкодування моральної шкоди, колегія суддів враховує тривалість порушення прав позивача, який є людиною з інвалідністю II групи, час та зусилля необхідні для відновлення попереднього стану, глибину його душевних та психічних страждань, пов'язаних з пошкодженням майна, порушення нормального ритму життя, тяжкість вимушених змін (неможливість користування належним позивачу майном). Оскільки позивачу спричинено душевні страждання, яких він зазнав у зв'язку із залиттям квартири, враховуючи вимоги розумності і справедливості, з відповідача на користь позивача слід стягнути моральну шкоду у розмірі 5 тис. грн.

Пунктом 3 частини першої статті 409 ЦПК України визначено, що суд касаційної інстанції за результатами розгляду касаційної скарги має право скасувати судові рішення судів першої та апеляційної інстанцій повністю або частково і ухвалити нове рішення у відповідній частині або змінити рішення, не передаючи справи на новий розгляд.

Зважаючи на те, що у справі не вимагається збирання або додаткової перевірки чи оцінки доказів, обставини справи встановлені судом повно, але судом зроблено висновки, які не відповідають фактичним обставинам справи, оскаржувані судові рішення підлягають скасуванню з ухваленням нового рішення про задоволення позовних вимог.

Оскільки судами попередніх інстанцій неправильно застосовано закон, судові рішення відповідно до положень статті 412 ЦПК України підлягають скасуванню з ухваленням нового рішення.

Згідно із пунктом 9 частини першої статті 5 Закону України "Про судовий збір" та з урахуванням наявності у ОСОБА_3 II групи інвалідності загального

захворювання, позивач звільнений від сплати судового збору під час розгляду справи в усіх судових інстанціях.

За таких обставин, ураховуючи положення пункту 3 частини третьої статті 409 ЦПК України, частини першої статті 412 ЦПК України, колегія суддів суду касаційної інстанції дійшла висновку про наявність підстав для часткового задоволення касаційної скарги ОСОБА_3 та скасування рішення Хмельницького міськрайонного суду Хмельницької області від 06 жовтня 2015 року ухвали Апеляційного суду Хмельницької області від 27 жовтня 2016 року, з ухваленням нової постанови про часткове задоволення позову.

Керуючись статтями 400, 409, 412, 416 ЦПК України, Верховний Суд у складі Другої судової палати Касаційного цивільного суду

ПОСТАНОВИВ:

Касаційну скаргу ОСОБА_3 задовольнити частково.

Рішення Хмельницького міськрайонного суду Хмельницької області від 6 жовтня 2015 року та ухвалу Апеляційного суду Хмельницької області від 27 жовтня 2016 року скасувати.

Позовні вимоги ОСОБА_3 задовольнити частково.

Стягнути з ОСОБА_4 на користь ОСОБА_3 у рахунок відшкодування матеріальної шкоди 700 (сімсот) гривень та у рахунок відшкодування моральної шкоди 5 000 (п'ять тисяч) гривень.

Постанова суду касаційної інстанції набирає законної сили з моменту її прийняття.

Постанова суду касаційної інстанції є остаточною і оскарженню не підлягає.

Головуючий: **М.Є. Червинська**

Судді: **Н. О. Антоненко, В. І. Журавель, В. І. Крат, В. П. Курило**

Справа № 2025/2-о-7/11

РІШЕННЯ
ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

14 березня 2011 року

Лозівський міськрайонний суд Харківської області в складі:

головуючого Харабадзе К.Ш.,

народних засідателів Рижкова В.І., Артеменка О.В.

за участю секретаря Рудь А.М., Запорожець М.В.,

розглянувши у відкритому судовому засіданні в залі суду в місті Лозова Харківської області цивільну справу за заявою ОСОБА_1, зацікавлена особа: орган опіки та піклування виконавчого комітету Панютинської селищної ради Харківської області про визнання ОСОБА_2 обмежено дієздатним, -

в с т а н о в и в:

ОСОБА_1 звернулася до суду з даною заявою, в якій вказала, що ОСОБА_2 є її батьком, зареєстрований за адресою: АДРЕСА_1, фактично проживає за адресою: АДРЕСА_2 Через зловживання спиртними напоями стан його здоров'я та життя знаходяться в небезпеці, батько не може доцільно розпоряджатися своєю пенсією, належним чином піклуватися про себе, готувати їжу, прати одяг, прибирати в помешканні, ставить себе в скрутне становище. В 2008 році він проходив курс лікування в неврологічному відділенні Лозівської міської лікарні. Заявниця разом з батьком не проживає, але намагається, як частіше, навідуватися до нього, допомагати по господарству, підтримувати добрим словом.

Посилаючись на ці обставини, просить визнати ОСОБА_2 обмежено дієздатним, позбавити права розпоряджатися пенсією, призначити її опікуном батька.

В судовому засіданні заявниця підтримала заявлені вимоги. Зазначила, що мешкає та працює в м. Дніпропетровськ. До літа 2010 року батька не відвідувала, оскільки не мала змоги у зв'язку з навчанням. Після отримання освіти з восени 2010 року приїжджає до батька кожен тиждень, останнім часом і декілька разів на тиждень, прибирає будинок, привозить їжу. Вважає, що цього достатньо, оскільки батько самостійно одягається, може собі підігріти їжу, приготувати щось нескладне. Під час відвідин вони з батьком розмовляють, будують плани на майбутнє, батько розповідає про своє життя. Іноді приїжджаючи, вона бачить батька на підпитку. Трапляються також і випадки, коли вона не застає батька вдома, на її думку, він в цей час може зловживати спиртними напоями з сусідами. Через зловживання спиртним в 2008 році батько проходив лікування. Заявицею ставиться питання про обмеження дієздатності батька для отримання нею можливості йому допомагати, направити на лікування, раціонально розпоряджатися його пенсією.

Представник заявниці ОСОБА_3 підтримав заявлені ОСОБА_1 вимоги, вказавши, що ОСОБА_2 потребує допомоги, яку йому може надати донька, яка прагне турбуватися про батька, доглядати за ним.

Представник органу опіки та піклування ОСОБА_4 вважала заявлені вимоги безпідставними, зауважила, що ОСОБА_2 сторонньої допомоги не потребує, проживає один в домоволодінні, утримує будинок, самостійно себе доглядає, має охайний вигляд, у зловживанні спиртними напоями не помічений, під час спілкування адекватно реагує на запитання, усвідомлює значення своїх дій, керує ними. Заявниця не позбавлена можливості без необхідності визнання батька обмежено дієздатним надавати йому допомогу. Якщо батько довіряє дочці і вважає доцільним, щоб вона отримувала його пенсію та розпоряджалася нею в його інтересах, він може обумовити це в довіреності на ім'я дочки.

ОСОБА_2 зауважив на необґрунтованість вимог ОСОБА_1 про обмеження його дієздатності, посиляючись на те, що він здатний самостійно себе доглядати, проживає один, спиртними напоями не зловживає, в змозі самостійно приготувати їжу, купити продукти харчування, розпоряджатися своєю пенсією. Діти рідко його навідують, майже не допомагають.

За клопотанням заявниці в судовому засіданні були допитані в якості свідків ОСОБА_5, ОСОБА_6, ОСОБА_7

ОСОБА_5 пояснила, що є колишньою дружиною ОСОБА_2, який поводить себе неадекватно, зловживає спиртними напоями, з цього приводу в 2008 році лікувався. Вважає, що ОСОБА_2 потребує догляду, бажає, щоб догляд за ним здійснювала дочка, а не інші родичі, які дочці в цьому перешкоджають.

ОСОБА_6, який є сином ОСОБА_2 та братом заявниці, вказав, що батька слід доглядати. Він відвідує батька приблизно раз на місяць, тоді разом з батьком та сестрою вони спілкуються, прибираються в будинку. Зауважив також, що батько поводить себе неадекватно, має запальний норов, піддається сторонньому впливу. Під час відвідин не завжди, але він бачить батька в стані алкогольного сп'яніння.

ОСОБА_7 пояснила, що є сестрою ОСОБА_2, з яким бачиться приблизно раз на рік. У зв'язку з тим, що після смерті матері брат залишився проживати один, вважає, що він потребує допомоги дітей. Під час спілкування неадекватної поведінки з боку ОСОБА_2 не помічала.

За клопотанням ОСОБА_2 в судовому засіданні були допитані в якості свідків ОСОБА_8, ОСОБА_9, ОСОБА_10

ОСОБА_8, пояснила, що ОСОБА_2 є її братом. Діти до ОСОБА_2 навідуються рідко. За проханням брата вона допомагає йому по господарству, вона бачиться з ним кожного дня, брат приходить до неї обідати. Отримуючи пенсію, брат доручає їй сплачувати за комунальні послуги за будинок, в якому він мешкає, купляти цигарки, їжу. ОСОБА_2 має спокійну, адекватну поведінку, спиртним не зловживає.

ОСОБА_9 вказала, що є сестрою ОСОБА_2, часто спілкується з братом, який поводить себе нормально, має добрі стосунки з сусідами, не зловживає спиртним.

ОСОБА_10 зазначила, що мешкає по сусідству з ОСОБА_2, під час спілкування не помічала з його боку неадекватної поведінки, конфліктності. ОСОБА_2, як сусід, є ввічливим, дружелюбним.

З'ясувавши обставини справи, дослідивши надані докази, заслухавши пояснення осіб, які беруть участь у справі, та свідків, суд дійшов висновку про відмову в задоволенні заяви ОСОБА_1

Відповідно до [ст. 36 ЦК України](#) суд може обмежити цивільну дієздатність фізичної особи, якщо вона страждає на психічний розлад, який істотно впливає на її здатність усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними. Суд може обмежити цивільну дієздатність фізичної особи, якщо вона зловживає спиртними напоями, наркотичними засобами, токсичними речовинами тощо і тим ставить себе чи свою сім'ю, а також інших осіб, яких вона за законом зобов'язана утримувати, у скрутне матеріальне становище.

При розгляді справи доводи заявниці не знайшли свого підтвердження, судом не встановлено у відношенні ОСОБА_2 жодної передбаченої у [ст. 36 ЦК України](#) підстави, за якою може бути обмежено цивільну дієздатність фізичної особи.

ОСОБА_2, віком 61 рік, зареєстрований за адресою: АДРЕСА_1, фактично проживає з 01.05.1999 року без реєстраційного обліку за адресою: АДРЕСА_2

За місцем проживання характеризується позитивно, проживає один, є пенсіонером, утримує домоволодінням по АДРЕСА_2 здійснює догляд за собою, має охайний вигляд, у зловживанні спиртними напоями не замічений, під час спілкування адекватно реагує на запитання, має можливість керувати своїми діями, скарг від членів родини та сусідів на ОСОБА_2 не надходило /характеристика секретаря Панютинської селищної ради від 06.12.2010 року, довідка Панютинського селищного голови від 10.03.2011 року/.

В 2008 році: з 17 по 22 вересня знаходився на лікуванні в неврологічному відділенні з приводу післятравматичної та токсичної /алкогольної/ енцефалопатії з лікворно-гипертензійним вестибуло-атактичним та астеничним синдромом, а також синдромом алкогольної залежності та алкогольною полінейропатією нижніх кінцівок, був взятий на облік в наркологічному відділенні Лозівської центральної районної лікарні з приводу синдрому залежності від алкоголю/відповіді лікарів-наркологів наркологічного відділення Лозівської ЦРЛ № 88 від 25.01.2011 року, №

193 від 23.02.2011 року, відповідь адміністрації Лозівської міської лікарні № 840 від 23.11.2010 року/.

Лікаря-психіатра ОСОБА_2 відвідав 11.10.2010 року у супроводі колишньої дружини, йому був поставлений діагноз: інтелектуально-естетичні емоційно-вольові порушення внаслідок органічного ураження ЦНС, на облік не поставлений. / відповіді лікаря-психіатра психіатричного відділення Лозівської ЦРЛ № 1244 від 15.11.2010 року, № 190 від 25.01.2011 року/.

Органом опіки та піклування надано висновок, в якому зазначено, що ОСОБА_2 проживає один, утримує домоволодіння за адресою: АДРЕСА_2 самостійно доглядає за собою, має охайний вигляд, у зловживанні спиртними напоями не замічений, проявів асоціальної та аморальної поведінки з його боку не виявлено, за місцем проживання характеризується позитивно, під час спілкування адекватно реагує на запитання, має можливість керувати своїми діями.

Інших обставин, які мають значення для вирішення справи, судом не встановлено.

Медичні довідки або документи, видані лікувально-профілактичними закладами, щодо психічної хвороби або недоумства у відношенні ОСОБА_2 відсутні.

Доказів, що підтверджують факти зловживання спиртними напоями, а також, що ОСОБА_2 ставить себе чи свою сім'ю, а також інших осіб, яких за законом зобов'язаний утримувати, у скрутне матеріальне становище, немає.

ОСОБА_2 отримує пенсію, частка з якої стягується на аліменти заявниці, іншу частку він витрачає на сплату комунальних послуг, придбання їжі, цигарок, за побутовими потребами. Даних, що спростовують ці обставини, актів, складених відповідними органами або організаціями, що свідчать про факт зловживання ОСОБА_2 спиртними напоями, поставлення себе у скрутне матеріальне становище заявником не надано.

Також не свідчить про зловживання останнім спиртними напоями на теперішній час і перебування ОСОБА_2 на лікуванні в неврологічному відділенні протягом шести днів в 2008 році, поставлення його після цього на облік в наркологічному відділенні, з якого минуло більше двох років. За наданими суду

даними з того часу у відношенні ОСОБА_2 з питання зловживання ним алкоголем однократно 24.09.2010 року до лікаря-нарколога зверталася його колишня дружина та син, з якими була проведена роз'яснювальна бесіда та надані рекомендації, ОСОБА_2 було запрошений на прийом, на який той не з'явився.

Посилання заявниці, що вона іноді застає батька на підпитку, вважає, що він може зловживати спиртними напоями з сусідами, цього також не доводять.

Пояснення свідків ОСОБА_5, ОСОБА_6 щодо зловживання ОСОБА_2 спиртними напоями, неадекватної поведінки з його боку не є беззаперечним підтвердженням необхідності в обмеженні цивільної дієздатності цієї особи, оскільки рішення суду про обмеження дієздатності не може ґрунтуватися лише на їх показаннях.

Обставини, що мають значення для справи та свідчать про наявність підстав, передбачених у [ст. 36 ЦК України](#), встановлюються при розгляді справи на підставі наданих суду документальних даних, актів відповідних органів і громадських організацій, медичних довідок, виданих в межах компетенції.

Такі дані суду не надавалися. Судово-психіатрична експертиза у справі не призначалася з підстав відсутності достатніх даних про психічну хворобу або недоумство особи, у відношенні якої ставиться питання про обмеження дієздатності.

В судовому засіданні ОСОБА_2 приймав участь, давав пояснення, висловлював свою точку зору, ґрунтовно відповідав на питання, повадився адекватно, мав охайний вигляд.

ОСОБА_2 на обліку у психіатричному відділенні не перебуває.

За довідкою щодо психічного статусу ОСОБА_2 на момент однократного огляду 11.10.2010 року лікарем-психіатром також було зазначено, що ОСОБА_2 був контакту доступний, орієнтований в навколишньому, мислення повільне за темпом, знижена пам'ять на поточні події, сприйняття не викривлене, марення, галюцинації не продукує.

Згідно висновку орган опіки та піклування вважає недоцільним визнання ОСОБА_2 обмежено дієздатним.

З огляду на викладене, суд вважає, що вимоги ОСОБА_1 про визнання ОСОБА_2 обмежено дієздатним є безпідставними та не підлягають задоволенню.

Судові витрати підлягають розподілу у відповідності до ст.ст. [235](#), [240 ЦПК України](#).

На підставі вищезазначеного, керуючись ст. ст. [10](#), [11](#), [60](#), [88](#), [209](#), [212-215](#), [236](#), [241](#), [ЦПК України](#), [ст. 36 ЦК України](#), суд -

в и р і ш и в :

В заяві ОСОБА_1, зацікавлена особа: орган опіки та піклування виконавчого комітету Панютинської селищної ради Харківської області про визнання ОСОБА_2 обмежено дієздатним відмовити.

Рішення суду може бути оскаржене в апеляційному порядку до апеляційного суду Харківської області через Лозівський міськрайонний суд Харківської області шляхом подачі в 10-денний строк з дня проголошення рішення апеляційної скарги. Особи, які брали участь у справі, але не були присутні у судовому засіданні під час проголошення судового рішення, можуть подати апеляційну скаргу протягом десяти днів з дня отримання копії цього рішення.

Суддя : К.Ш. Харабадзе

Народні засідателі: В.І. Рижков, О.В. Артеменко

Провадження № 2-о/742/22/13

Єдиний унікальний № 742/638/13-ц

РІШЕННЯ

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

01 березня 2013 року Прилуцький міськрайонний суд Чернігівської області в складі: головуєчого - судді **Рябота В.І.**,

при секретарі **Риндя Л.А.**,

за участю прокурора: **Крупко С.В.**

народних засідателів: **Жованик Л.М. та Шевченко Л.П.**

розглянувши у відкритому судовому засіданні цивільну справу за заявою ОСОБА_1, заінтересована особа орган опіки і піклування Прилуцької міської ради про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, про призначення опікуна, -

ВСТАНОВИВ:

ОСОБА_1 звернулася в суд із заявою про обмеження цивільної дієздатності її чоловіка ОСОБА_2 та про призначення йому опікуна, посилаючись на те, що необхідність обмеження цивільної дієздатності чоловіку обумовлена його захворюванням на хронічний алкоголізм. Окрім зазначеного захворювання ОСОБА_2 є інвалідом II групи з дитинства, він отримує пенсію по інвалідності і соціальну допомогу, отримані грошові кошти витрачає виключно на спиртне. Внаслідок вживання алкоголю ОСОБА_2 потребує постійної сторонньої допомоги, оскільки не може самостійно розпоряджатися своїми коштами.

У судовому засіданні заявниця підтримала заявлені вимоги.

Прокурор в судовому засіданні не заперечував проти обмеження цивільної дієздатності ОСОБА_2 та призначення його піклувальником ОСОБА_1.

Представник зацікавленої особи органу опіки та піклування Прилуцької міської ради в судовому засіданні заяву підтримав повністю та пояснив, що призначення ОСОБА_1 піклувальником над обмежено дієздатним чоловіком ОСОБА_2 є доцільним і впливає з його інтересів. Особа потребує стороннього догляду та піклування, а тому просив також заяву задовольнити.

Заслухавши пояснення заявниці, прокурора, представника зацікавленої особи органу опіки та піклування виконкому Прилуцької міської ради, свідка ОСОБА_3, яка підтримала необхідність обмеження цивільної дієздатності ОСОБА_2 та призначення йому опікуна у зв'язку з його захворюванням на хронічний алкоголізм, дослідивши матеріали справи, суд приходить до переконання, що заява підлягає задоволенню виходячи з наступного:

Згідно довідки Прилуцького наркологічного диспансеру, ОСОБА_2 перебуває на диспансерному обліку з діагнозом: психічні та поведінкові розлади внаслідок вживання алкоголю, синдром залежності(а.с.8).

Поданням виконавчого комітету Прилуцької міської ради Чернігівської області від 28 лютого 2013 року за № 02-16/91 надано висновок, що виконком Прилуцької міської ради Чернігівської області вважає за доцільне визнання ОСОБА_2 судом обмежено дієздатним та призначення заявницю ОСОБА_1 піклувальником.

В судовому засіданні встановлено, що заявниця є дружиною ОСОБА_2(а.с.4), який має захворювання, пов'язане з психічними та поведінковими розладами внаслідок вживання алкоголю, при цьому, зловживаючи спиртними напоями, поставив себе у скрутне матеріальне становище, що є підставою для обмеження його цивільної дієздатності відповідно до ч.2 [ст.36 ЦК України](#).

Справи про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи розглядаються судом з додержанням загальних правил, встановлених [ЦПК України](#), за винятком положень щодо змагальності та меж судового розгляду. Із врахуванням приписів ст.ст.[37](#), [59](#), [60 ЦК України](#) наявні підстави для встановлення над ОСОБА_2 піклування.

Враховуючи вищезазначене, на підставі ст.ст. [36](#), [37](#), [56](#), [59](#), [60 Цивільного кодексу України](#), керуючись ст.ст. [60](#), [235](#), [240](#), [241](#), [212-215 Цивільного процесуального кодексу України](#), суд,-

В И Р І Ш И В :

ОСОБА_2, ІНФОРМАЦІЯ_1, визнати обмежено дієздатним.

Встановити над ОСОБА_2, ІНФОРМАЦІЯ_1, піклування.

Призначити піклувальником ОСОБА_2 його дружину ОСОБА_1, яка проживає в ІНФОРМАЦІЯ_2.

Рішення суду може бути оскаржено шляхом подачі протягом десяти днів з дня його проголошення апеляційної скарги до апеляційного суду Чернігівської області через Прилуцький міськрайонний суд.

Суддя: **Жованик Л.М.**

Народні засідателі: **ОСОБА_4**

Р І Ш Е Н Н Я

І М Е Н Е М У К Р А Ї Н И

15 квітня 2009 р. Шевченківський районний суд м. Запоріжжя у складі: головуєчого судді Артемової Л.Г.

секретаря Вайнраух Л.А.

розглянувши у відкритому судовому засіданні в залі суду цивільну справу за заявою ОСОБА_1, зацікавлена особа – відділ громадянства, міграції і реєстрації фізичних осіб Шевченківського РВ ЗМУ УМВС України в Запорізькій області про встановлення факту постійного проживання в Україні, -

ВСТАНОВИВ:

26 лютого 2009р. ОСОБА_1 звернулася до суду з заявою про встановлення факту постійного проживання в Україні.

В заяві зазначено, що з 1982 року ОСОБА_1 та її чоловіка ОСОБА_2 було направлено для проходження служби до 359 військового представництва в м. Тбілісі, Грузія.

В вересні 1991 року, в зв'язку з початком бойових дій в м. Тбілісі, Грузія, ОСОБА_2 попередили про переведення в грудні 1991 року до м. Запоріжжя, Україна, для подальшого проходження служби.

Після переїзду в 1991 році до України, при реєстрації місця проживання ОСОБА_1 було видано тимчасове посвідчення на постійне місце проживання, як особі без громадянства, проте члени моєї сім'ї є громадянами України.

26.08.2004 року заявнику було видано посвідчення про постійне проживання для іноземців і осіб без громадянства серії ЗП 293/4630.

Офіційні звернення до компетентних органів Грузії не дали позитивних результатів, оскільки були залишені цими органами без розгляду.

Встановлення факту постійного проживання в Україні з вересня 1991 року ОСОБА_1 потрібне для набуття громадянства України та отримання цивільного паспорту.

В судовому засіданні ОСОБА_1 наполягає на задоволенні заявлених вимог у повному обсязі.

Представник заінтересованої особи СГПРФО Шевченківського РВ ЗМУ УМВС України в Запорізької області з'явився, проти задоволення заявлених вимог не заперечує.

Судом встановлено, що заявник ОСОБА_1 мешкала з вересня 1991 року разом зі своєю сім'єю за адресою м. Запоріжжя, вул. Жовтнева 2.

З 1994 року прописана та постійно проживає за адресою ІНФОРМАЦІЯ_1.

26.08.2004 року ОСОБА_1 було видано свідоцтво серії ЗП № 293/4630 на постійне проживання для іноземців та осіб без громадянства.

Вивчивши надані докази у сукупності, заслухавши пояснення заявника, заінтересованої особи, який проти заяви не заперечував, суд дійшов висновку, що заява підлягає задоволенню, так як факт постійного проживання заявника на території України з вересня 1991 року доведений, які суд вважає достатніми.

Керуючись ст.ст. [3,10,11,208-209,212,213-215,218,256,259 ЦПК України](#) суд

-

ВИРІШИВ:

Заяву задовольнити.

Встановити факт постійного проживання на території України ОСОБА_1, ІНФОРМАЦІЯ_2, з вересня 1991 року.

Рішення може бути оскаржено до апеляційного суду Запорізької області через Шевченківський районний суд м. Запоріжжя протягом 10 днів шляхом подання заяви про апеляційне оскарження або апеляційної скарги.

Суддя **Л.Г. Артемова**

Справа № 2-992/2010р.

Р І Ш Е Н Н Я

Іменем України

04 серпня 2010 року

Новоодеський районний суд Миколаївської області в складі:
головуючого судді Гажі О.П.
при секретарі Шведовій Я.О.
з участю представника заявника ОСОБА_1, розглянувши у відкритому судовому засіданні в залі суду м. Нова Одеса справу за заявою ОСОБА_2 про встановлення факту постійного проживання, -

В С Т А Н О В И В :

Заявниця звернулася 14.07.2010 року в суд з заявою про встановлення факту постійного проживання.

В своїй заяві заявниця зазначила, що ІНФОРМАЦІЯ_3 помер її брат ОСОБА_3, після смерті якого відкрилася спадщина на належну йому земельну ділянку для ведення особистого підсобного господарства площею 0,23 га, яка розташована в АДРЕСА_2.

Померлий на час смерті постійно проживав АДРЕСА_2, а саме: в квартирі заявниці разом з нею з жовтня 2007 року, хоча був зареєстрований по АДРЕСА_2.

Посилаючись на ці обставини, заявниця просить суд винести рішення, яким встановити факт, постійного проживання спадкодавця ОСОБА_3 із заявницею в її квартирі АДРЕСА_1 з жовтня 2007 року і по день його смерті ІНФОРМАЦІЯ_3 та факт її постійного проживання разом зі спадкодавцем

ОСОБА_3 в цей же період в зазначеному місці. В судовому засіданні представник заявниці повністю підтримав заяву, просить суд встановити юридичний факт.

Представники зацікавлених осіб: Гурівської сільради, Новоодеської міської ради в судові засідання не з'явилися, хоча належним чином повідомлялися про дату, час і місце судового розгляду даної справи.

На адресу суду від представників зацікавлених осіб надійшли письмові заяви, в яких вони не заперечують проти встановлення цього факту, просять суд розглянути справу у відсутність представників зацікавлених осіб.

Справа у відповідності до вимог ст.169 ЦПК України розглянута у відсутність представників зацікавлених осіб, на підставі їх письмових заяв.

Вислухавши пояснення представника заявника, свідків ОСОБА_4 та ОСОБА_5, дослідивши обставини справи та перевіривши їх письмовими доказами, оцінивши дослідженні в судовому засіданні докази, суд приходить до висновку, що заява підлягає задоволенню.

Як вбачається з матеріалів справи, заявниця являється рідною сестрою ОСОБА_3, який помер ІНФОРМАЦІЯ_3 в с. Піски, Новоодеського району, Миколаївської області.

З жовтня 2007 року по день смерті ОСОБА_3 постійно проживав в квартирі сестри в м. Миколаєві по АДРЕСА_1, яка його доглядала.

Ці фактичні обставини, крім пояснень заявника, підтверджуються поясненнями свідків ОСОБА_4 та ОСОБА_5, які підтвердили факт постійного проживання ОСОБА_3 з заявницею. Також цей факт підтверджено в заяві Гурівського сільського голови.

Встановлення факту постійного проживання заявниці і спадкодавця, має для заявниці суттєве юридичне значення і необхідно для подальшого оформлення спадкових прав після смерті брата. В інший спосіб захистити свої спадкові права, як через встановлення даного факту, заявниця не може.

За таких обставин, на підставі ст. ст. 234-235, 256 ЦПК України, заява про встановлення факту постійного проживання, підлягає задоволенню.

Керуючись ст.ст. 10,11, 60, 179, 212-215,234-235,256-259 ЦПК України,
суд, -

В И Р І Ш И В :

Заяву ОСОБА_2 про встановлення факту постійного проживання задовольнити.

Встановити факт постійного проживання спадкодавця ОСОБА_3 АДРЕСА_1 з жовтня 2007 року і по день смерті ІНФОРМАЦІЯ_3

Встановити факт постійного проживання ОСОБА_2 разом зі спадкодавцем ОСОБА_3 з жовтня 2007 року по день його смерті АДРЕСА_1.

Факт постійного проживання встановлено заявниці для вирішення питання оформлення та прийняття спадщини в нотаріальних органах.

Рішення суду набирає законної сили після закінчення строку подання заяви про апеляційне оскарження, якщо таку заяву не було подано.

Рішення суду може бути оскаржене до апеляційного суду Миколаївської області через Новоодеський районний суд шляхом подачі апеляційної скарги, яка подається протягом десяти днів з дня проголошення рішення.

Головуючий: **Гаж О. П.**